

Programa școlară
pentru disciplina

Limba și literatura maghiară maternă

Clasa a IX-a
Trunchi comun (TC) și Curriculum de Specialitate (CS)
pentru filiera teoretică, profilul uman,
specializarea filologie

- 2025 -

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura maghiară (limba maternă)* pentru clasele IX–XII a fost elaborată ca parte a ofertei curriculare pentru învățământul liceal. Concepția acestei programe școlare are în vedere Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului European 2018/C/189/01, instrument care susține necesitatea formării unui set de competențe-cheie esențiale pentru învățarea pe tot parcursul vieții, precum și programa-cadru aprobată prin ordinul ministerial nr., conform căreia disciplina *Limba și literatura maghiară (limba maternă)* are două componente: trunchiul comun și curriculumul de specialitate. Elevii din clasele liceelor teoretice, forma de învățământ zi, profil uman, specializarea științe sociale studiază trunchiul comun cu o frecvență de trei ore pe săptămână în clasele a IX-a și a X-a, respectiv două ore pe săptămână în clasele a XI-a și a XII-a, iar curriculumul de specialitate este parcurs cu o frecvență de două ore pe săptămână în clasele a IX–XII. Programa școlară reprezintă o continuare a programei școlare pentru disciplina *Limba și literatura maghiară (limba maternă)* pentru clasele a V-a – a VIII-a, aprobată prin OMEN nr. 3393 / 28.02.2017, și se axează pe dezvoltarea continuă și completarea competențelor formate în ciclul gimnazial. Viziunea programei școlare are la bază propunerea conceptuală elaborată de grupul de lucru al departamentelor maghiare din cadrul Facultății de Litere a Universității „Babeș–Bolyai”. Programa școlară în continuare acordă o importanță deosebită înțelegerii diferitelor tipuri de texte, precum și sensibilității și exigenței față de exprimare în producerea orală și scrisă. Acest demers este completat de dezvoltarea unor strategii de interpretare prin care se analizează operele literare în context istoric și cultural.

Programa școlară consideră studierea literaturii ca un mediu al (auto)formării estetice – și, în acest sens, al orientării în lume și al cunoașterii de sine –, al literaturii, precum și al dobândirii „culturii generale”. Experiența cititorului prin lecturarea literaturii ca artă a limbajului este plasată în centrul procesului educațional, iar elevii sunt pregătiți pentru o exprimare clară, dialog și pentru diverse forme de comunicare orală și scrisă în spațiul public. Accentul orelor de literatură se pune pe crearea situațiilor care ajută ca lectura să fie o experiență estetică. Modelul didactic propus pornește de la recunoașterea legăturii esențiale dintre operă și cititor, adică de la ideea că opera (literară) nu este un obiect al cunoașterii (științifice), ci există ca operă doar în experiența lecturii și receptării.

Parcursul disciplinei prin dialogul cu operele studiate – în contrast cu practica monologică, centrată pe transmiterea de cunoștințe – presupune ca scopul să nu fie predarea conținuturilor educaționale (informații de istorie literară și/sau teoria literaturii) și utilizarea lor ca modalități de clasificare, în care operele sunt doar ilustrații ale acestor cunoștințe, ci dimpotrivă: cunoștințele să fie utilizate ca fundal pentru lectura interpretativă a operelor, subordonate dezvoltării experienței estetice, iar conceptele adecvate să fie folosite ca instrumente pentru formarea și îmbogățirea schemelor și codurilor textuale necesare interpretării.

Programa se bazează pe un principiu organizatoric cronologic, fără ca scopul să fie predarea istoriei literare clasice. Practica „atelierului de interpretare a operelor literare” presupune parcurgerea anuală a patru demersuri interpretative comune, coordonate de profesor, construite pe interpretarea mai multor opere literare sau fragmente din epoci diferite, având o deschidere spre creații din literatura universală, cultura pop, arte conexe, texte documentare și metatexte. Activitatea se bazează pe experiența lecturii lente, care generează trăiri, prin care cititorul poate percepe opera ca problemă existențială. Rolul profesorului nu este doar explicarea și „facilitarea înțelegerii” – întrucât aceasta impune elevului o receptare pasivă –, ci implicarea și inițierea elevului în procesul de interpretare a operei. Din multitudinea operelor literare propuse pentru teme de activități, profesorul va selecta textele sau fragmentele având în vedere interesul și nivelul clasei, respectând cerințele minime prevăzute, având posibilitatea de a le completa cu alte texte sau fragmente recomandate în cadrul temelor.

Accentul pe identificarea și rezolvarea problemelor lingvistice începe în ciclul primar, dar fenomenele care necesită utilizarea unei terminologii mai complexe și mai abstracte sunt introduse și analizate în profunzime în ciclul gimnazial. În ciclul liceal se propune identificarea relațiilor lingvistice complexe, iar punctele de plecare nu se mai limitează la experiențele directe, ci pot include și experiențele acumulate prin lectură, conversație și discuții. Procesul de învățare, având componente ca observarea, sistematizarea și generalizarea, este prezent, însă devin tot mai esențiale discuțiile, argumentarea, gândirea critică și formularea unor explicații alternative. Accentul se mută treptat de la dezvoltarea înțelegerii și producției de texte la studiul problemelor legate de paradigmele lingvistice, dezvoltarea capacității de a interpreta date și informații lingvistice, evaluarea critică a calității surselor alternative și formularea argumentelor, luarea deciziilor și aplicarea abordărilor lingvistice.

Dezvoltarea competențelor lingvistice din cadrul programelor școlare pentru clasele I-VIII are la bază o abordare funcțională, care nu pornește de la o clasificare prestabilită a limbii, ci de la conținutul, situația și contextul tipurilor de comunicare, astfel încât fiecare fenomen să poată fi interpretat în conformitate cu contextul specific de comunicare. În centrul atenției sunt texte care pot fi structurate în moduri diferite, evidențiind multiplele posibilități de reprezentare lingvistică. Curriculumul din ciclul liceal necesită activități inovatoare care, pe lângă rezolvarea problemelor și cercetarea conștientă, vizează și dezvoltarea percepției lingvistice, a gândirii critice și a creativității în utilizarea limbajului. Prin implicarea elevilor în diferite tipuri de activități cognitive, profesorul îi orientează către descoperirea independentă a fenomenelor lingvistice. Astfel, dimensiunea lingvistică a textelor (literare) poate fi abordată ca o problemă care justifică importanța aspectelor pragmatice, diacronice, sociale și cognitive ale utilizării limbajului. Din punct de vedere metodologic, abordarea curriculumului presupune, de asemenea, utilizarea unor metode de predare și învățare care vizează dezvoltarea competențelor, precum și forme variate de organizare a învățării.

Structura programei școlare:

1. Notă de prezentare;
2. Competențe generale: subsisteme de comunicare și competențe cognitive care vizează dezvoltarea comunicării orale, înțelegerea și interpretarea textelor scrise, a redactării de texte, precum și sensibilitatea și rafinamentul în utilizarea limbajului;
3. Competențe specifice componente și subsisteme ale competențelor de bază (domenii de abilități și competențe dezvoltate ca urmare a învățării, seturi de motivații și atitudini);
4. Domenii de conținut și conținuturi de învățare care contribuie la dezvoltarea competențelor specifice pe baza seturilor de abilități. Domenii de conținut:
 - noțiuni de teoria literaturii (noțiuni de poetică, naratologie, de teoria genului și istoria stilistică)
 - lista autorilor recomandați
 - domenii problematice, teme care provoacă reflecție
 - teme și opere literare recomandate pentru atelierul de interpretare a operelor;
5. Exemple și activități de învățare: exemple recomandate de activități de învățare care contribuie la dezvoltarea competențelor prin integrarea conținuturilor;
6. Sugestii metodologice.

Abrevieri utilizate în programă:

- TC = trunchi comun
- CG = competență generală
- CS = competență specifică
- EAI = exemple de activități de învățare
- (CS) = curriculum de specialitate

COMPETENȚE GENERALE (CG)

CG1	Înțelege diferite tipuri de texte în contexte formale și informale, apreciind calitatea lor estetică
CG2	Aplică strategii de interpretare a textelor în contexte istorice și culturale
CG3	Produce oral și în scris diferite tipuri de texte exprimându-se cu sensibilitate și rafinament

COMPETENȚE SPECIFICE (CS)
ȘI
EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE (EAI)

CG 1 - Înțelege diferite tipuri de texte în contexte formale și informale, apreciind calitatea lor estetică

Clasa a IX-a
(TC) CS 1.1. Înțelege diferența dintre lectura referențială și lectura literară în receptarea diferitelor tipuri de texte
<ul style="list-style-type: none"> - compararea textelor literare și nonliterare pe baza caracteristicilor specifice (de ex. sub formă de tabel sau diagramă Venn) - observarea modului de receptare în cazul a două interpretări (referențială și literară) ale aceleiași teme - identificarea comunicării obiective și subiective în texte literare și nonliterare - adoptarea unei poziții cu privire la una dintre cele două interpretări (referențială și literară) oferite pe baza unui text literar - descoperirea rolului codurilor literare în crearea sensului conotativ în texte de diferite genuri - conștientizarea propriului proces de înțelegere, a obstacolelor în calea înțelegerii și eliminarea barierelor în calea înțelegerii (de ex. sub forma unui jurnal divizat/hărți mentale/discuții) - corectarea individuală a erorilor de înțelegere/interpretare (de ex. recitare, reflecție, rezolvare de probleme, corectare) - evaluarea rezultatelor învățării în funcție de propriile obiective și așteptări, precum și de așteptările altor persoane
(TC) CS 1.2. Înțelege conversațiile cotidiene, textele argumentative, textele documentare, textele multimedia și metatextele mai simple pentru a obține informații
<ul style="list-style-type: none"> - identificarea informațiilor explicite și implicite în diferite tipuri de texte nonliterare - identificarea argumentelor, contraargumentelor și concluziilor în texte argumentative și metatexte simple (de ex. sub formă de model grafic) - identificarea informațiilor din texte documentare (de ex. orar, buletin meteorologic, instrucțiuni de utilizare, factură, bilet) în situații reale de viață - asocierea diferitelor tipuri de texte nonliterare cu rezumatele acestora - observarea textelor multimedia în baza unor criterii sub formă de tabel - analiza critică a mesajelor primite în diferite situații de comunicare
(TC) CS 1.3. Denumeste concepte poetice, naratologice, noțiuni legate de teoria a genului și de istoria stilurilor literare în raport cu diferite tipuri de texte
<ul style="list-style-type: none"> - identificarea trăsăturilor genului și speciei literare a diferitelor texte - așezarea operelor citite pe o axă cronologică a stilurilor literare - ilustrarea prin exemple a conceptelor de poetică, naratologie, teorie a genurilor și istorie a stilurilor pe baza experiențelor de lectură - exerciții de versificație pentru diferențierea ritmului în versificația accentuată și metrică
(TC) CS 1.4. Identifică calități valorice în texte literare și non-literare
<ul style="list-style-type: none"> - identificarea valorilor comunicaționale și estetice exprimate în texte literare și nonliterare - observarea valorilor exprimate în texte multimedia (reclamă, videoclip de campanie, fragment de film) - compararea valorilor exprimate în texte literare și nonliterare sub forma unui model grafic - identificarea perspectivelor și situațiilor de viață care stau la baza valorilor exprimate - aplicarea asumată a propriului sistem de valori

CG 2 - Aplică strategii de interpretare a textelor în contexte istorice și culturale

Clasa a IX-a
(TC) CS 2.1. Aplică strategii de interpretare a textului în opere nonliterare, epice și lirice
<ul style="list-style-type: none"> - exersarea lecturii expresive, receptive și interpretative - identificarea caracteristicilor textelor nonliterare - interpretarea caracteristicilor textelor nonliterare conform unor criterii prestabilite - identificarea diferențelor între caracterul liric și narativ

Clasa a IX-a
<ul style="list-style-type: none"> - analiza relației dintre titlu și text - interpretarea textelor lirice prin descoperirea valorilor semantice a figurilor de stil și a tropilor - identificarea variațiilor de discurs poetic, context liric și mod de exprimare - analiza rolului rimei și ritmului în textele lirice - distincția dintre relatarea acțiunii de către personaje și vocea naratorului în textele epice (discurs direct, discurs indirect, discurs indirect liber) - identificarea elementelor de atmosferă și a efectelor acestora în opere lirice și epice - interpretarea caracterului parabolic la nivelul acțiunii, personajelor și motivelor
(TC) CS 2.2. Interpretează date lingvistice pe baza unor criterii specifice
<ul style="list-style-type: none"> - familiarizarea cu metodele de colectare a datelor - utilizarea practică a fondurilor și bazelor de date, a dicționarelor (online) - familiarizarea cu criteriile de căutare a datelor specifice - identificarea informațiilor și datelor referitoare la o temă prestabilită - clasificarea datelor lingvistice conform unor criterii specificate
(TC) CS 2.3. Rezumă propria experiența de lectură într-un răspuns scurt, utilizând corect noțiunile acumulate
<ul style="list-style-type: none"> - formularea unor ipoteze privind tema operei literare pe baza titlului - observarea relației dintre titlu și text - descoperirea trăsăturilor de gen ale operelor lirice și epice în cadrul unei opere literare lecturate - distincția dintre ficțiune și realitate în operele literare - formularea intenției didactice în raport cu valorile exprimate în textele cu caracter parabolic - identificarea caracteristicilor lingvistice, stilistice, tonalității și atmosferei textului - identificarea calităților estetice ale textului - recunoașterea rolului structural și expresiv al ritmului și al rimei în poezie
(TC) CS 2.4. Recunoaște caracteristicile textelor din diferite epoci literare în vederea dezvoltării perspectivei istorice
<ul style="list-style-type: none"> - identificarea și discutarea informațiilor și datelor legate de diferite epoci literare, conform unor criterii prestabilite - identificarea caracterului istoric al textului - compararea propriilor experiențe existențiale cu cele din lecturile literare - identificarea schimbărilor de sistem de valori în opere cu tematică istorică - recunoașterea evoluției formelor de exprimare în texte aparținând unor epoci diferite - identificarea trăsăturilor stilistice ale textelor literare sub formă de răspunsuri scurte
(TC+CS) CS 2.5. Interpretează motivele schimbărilor lingvistice în vederea dezvoltării perspectivei istorice
<p>(TC)</p> <ul style="list-style-type: none"> - căutarea unor informații și date referitoare la anumite cauze ale schimbărilor lingvistice și discutarea acestora pe baza unor criterii prestabilite. - descoperirea posibilităților de schimbare în timp a frazemelor și proverbelor - analiza trăsăturilor lingvistice (gramaticale) ale textelor literare vechi - recunoașterea împrumuturilor lexicale în texte din diferite perioade - recunoașterea mecanismelor care facilitează integrarea în limbaj a cuvintelor împrumutate
<p>(CS)</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza evoluției limbii maghiare prin compararea formei sale din monumentele lingvistice timpurii și codexuri medievale cu limba maghiară contemporană - analiza asemănărilor și diferențelor în raport cu limba maghiară contemporană

CG 3 - Produce oral și în scris diferite tipuri de texte cu sensibilitate și rafinament în exprimarea lingvistică

Clasa a IX-a
(TC) CS 3.1. Compune texte adecvate contextului, ținând cont de diferențele regionale și sociale
<ul style="list-style-type: none">- identificarea trăsăturilor proprii variante dialectale/regionale a limbii materne și compararea acestora cu variantele utilizate în alte regiuni dialectale, cu ajutorul hărților digitale- compararea textelor formulate în diferite variante ale limbii și evidențierea asemănărilor și diferențelor- producerea de texte în diferite variante lingvistice, în funcție de situație, scop, emițător și receptor- analiza relației dintre varianta regională a limbii și identitatea personală/culturală, ca rezultat al unei cercetări realizate de elevi (de exemplu: cuvinte și expresii folosite în familie care nu apar în varianta normativă)- crearea de texte orale pe baza cuvintelor-cheie și a rețelei tematice- producerea de texte cu respectarea micro- și macrostructurii textului- redactarea unei povești prin aplicarea progresiei tematice
(TC) CS 3.2. Participă la interacțiuni verbale și produce monologuri în diverse situații de comunicare
<ul style="list-style-type: none">- exerciții complexe de tip situațional privind inițierea comunicării (salut, prezentare, adresare), menținerea și încheierea relației de comunicare- exersarea dialogului în contexte informale și formale, având în vedere relația dintre interlocutori- identificarea factorilor perturbatori în comunicare- pregătirea pentru rolul de coordonator al conversației în dialoguri cu mai mulți participanți- exersarea metodei ascultării active / atenției receptive- utilizarea dialogului și monologului ca procedee caracterologice- crearea unui schimb de replici cu caracter umoristic- participare responsabilă în diverse interacțiuni, cu respectarea convențiilor comunicative și a principiilor etice, precum și cu aprecierea diversității culturale
(TC) CS 3.3. Produce tipuri de texte funcționale (scrisoare privată/oficială, invitație, completare de formulare) adaptate unei anumite situații de comunicare
<ul style="list-style-type: none">- exersarea redactării unui enunț tematic în scrisori personale și oficiale- redactarea unei invitații în registre stilistice diverse, corespunzătoare unor contexte variate- proiectarea unor pliante pentru evenimente literare- exersarea respectării regulilor de completare a formularelor de candidatură- redactarea unei scrisori de admirație, reale sau fictive, adresate unui artist sau actor preferat, cu aprecierea activității sale artistice.- redactarea unei scrisori adresate primăriei pentru soluționarea unei probleme comunitare
(TC) CS 3.4. Produce texte argumentative mai simple în situații de comunicare cotidiană
<ul style="list-style-type: none">- formularea unor mesaje variate pentru exprimarea opiniilor, gândurilor, emoțiilor, argumentelor și contraargumentelor în contexte formale și informale, prin diverse medii, adaptate situației de comunicare- asocierea unor afirmații cu dovezi/argumente și contraziceri/contraargumente- exersarea delimitării între fapte și opinii în diferite contexte de comunicare- exersarea exprimării unui punct de vedere (într-un text de trei minute sau trei paragrafe)- motivarea și explicarea detaliată a unui răspuns la o întrebare- integrarea exemplurilor și citatelor în texte argumentative- exersarea argumentării scurte și eficiente prin teme cotidiene- exersarea argumentului derivat dintr-o definiție- crearea de discursuri adaptate diferitelor destinatari- crearea unor texte scurte, cu caracter comic, în care se formulează scuze și explicații pentru diverse situații

Clasa a IX-a	
(TC) CS 3.5. Produce texte jurnalistice, digitale/multimedia (de ex. documente Word, mesaje text, SMS-uri, mesaje vocale, comentarii, e-mailuri, reclame, crearea de evenimente, texte pentru rețelele de socializare) în diverse situații de comunicare	
<ul style="list-style-type: none"> - participare conștientă la comunicarea scrisă online, cu aplicarea regulilor de ortografie - formularea aceluiași mesaj în moduri diferite, adaptate diverselor situații de comunicare - pregătirea unui scenariu detaliat al unor evenimente/zile comemorative - exersarea utilizării eficiente a resurselor din biblioteci electronice - formularea mesajelor vocale într-un mod concis - elaborarea de materiale-suport pentru învățare cu sprijinul inteligenței artificiale 	
(TC) CS 3.6. Creează texte narative, descriptive, bazate pe experiențe reale sau fictive	
<ul style="list-style-type: none"> - transformarea experienței de lectură în reflecție scrisă, cu exprimarea unui mesaj semnificativ, într-un format de jurnal de impresii - exersarea tehnicii scrisului reflexiv (de ex. pentru formularea ideilor, opiniilor, argumentelor și întrebărilor personale) - integrarea dialogului și monologului într-un text narativ - integrarea unui text descriptiv într-un text narativ - relatarea unei zi de școală sub forma unui fragment de jurnal, din perspectivă individuală și colectivă 	
(CS) CS 3.7. Creează texte creative pe baza unor texte literare	
<ul style="list-style-type: none"> - crearea unei parabole / pilde într-o situație inversată (de ex. copil către părinte, elev către profesor, elev către elev) - compunerea unor mituri de origine pe baza unei teme date (de ex. Povestea coborârii mele în lumea de dincolo) - redactarea unei scrisori de răspuns (de exemplu: la scrisoarea 62 a lui Kelemen Mikes) - redactarea unui text argumentativ pe baza unor enunțuri extrase din opere literare - continuarea enunțurilor inițiale în moduri stilistice diverse (de ex. Cel mai important lucru pe care l-am învățat vreodată...) - crearea unui lanț narativ pornind de la titluri de opere literare studiate (în grupuri de trei, poveste în trei părți) - redactarea unui discurs consultativ adresat unui personaj dintr-o operă literară studiată (de ex. cu utilizarea limbajului și modului de gândire specifice epocii operei sau cu evidențierea distanței temporale prin limbaj și gândire specifice secolului XXI) - redactarea unei însemnări de jurnal din perspectiva unui personaj „excentric” dintr-o operă literară, în care acesta mărturisește cum percepe relația dintre sine și mediul înconjurător - rescrierea unui fragment ales dintr-o operă literară studiată din perspectiva personajului excentric - redactarea unui monolog în care personajul excentric își motivează alegerea unui comportament sau traseu diferit de cel al comunității - elaborarea unei argumentații despre relevanța personajelor excentrice în epoca modernă 	

CONȚINUTURI ALE ÎNVĂȚĂRII

Clasa a IX-a

Domenii de conținut	Conținuturi
1. Autori recomandați	(TC) 1.1. Janus Pannonius 1.2. Balassi Bálint 1.3. Zrínyi Miklós 1.4. Mikes Kelemen 1.5. Heltai Gáspár 1.6. Csokonai Vitéz Mihály
2. Noțiuni	(TC) 2.1. lectura referențială vs. lectura literară

Domenii de conținut	Conținuturi
	<p>2.1. caracteristicile textului literar:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ficționalitate, construcție lingvistică, caracter istoric, sens conotativ – rolul codurilor și formelor literare în organizarea textului – autor, cronologie, cultură, viziune asupra lumii, istoricitate, epocă literară, stil, stilul caracteristic al unei epoci, curent literar, sinteză stilistică – criterii de interpretare în procesul lecturii – valori și raporturi valorice (în operele literare) – calități estetice (frumos, urât, tragic, comic, sublim, josnic, idilic, elegiac) – tonalități (obiectivă, subiectivă, patetică, tragică, elegiacă, umoristică) <p>2.3. epoci și curente stilistice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Antichitate, Evul Mediu, Renaștere, umanism, Reforma protestantă, Baroc, Rococo <p>2.4. monumente ale limbii maghiare:</p> <ul style="list-style-type: none"> – fragmente de texte, texte integrale, glose <p>2.5. lectura operelor epice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – epica, povestea, narațiunea, naratorul, perspectiva narativă, vocea narativă, personajul, structura personajelor, tehnici de caracterizare – genuri epice: povestire biblică, parabolă, fabulă cu morală, învățătură, predică, legendă, cronică, legendă istorică, gestă, epopee (propoziție tematică, invocație, in medias res, comparații epice, enumerare, intervenție divină, epitete constante, anticipare narativă), scrisoare literară, nuvelă. – narațiune și învățătură, caracter parabolic <p>2.6. lectura operelor lirice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – lirism, eul liric, situația poetică, situația de enunțare, stil de vorbire – genuri lirice: cântece (cântece de ostași, cântece de curuți), epigramă, imn, odă, psalm, lirica trubadurilor, cântece de dragoste cu imagini florale, odă elegiacă, elegie – pictura, sententia – versificație accentuată și metrică (picioare metrice, hexametru, pentametru, distih), versificație simultană, strofă (strofa Balassi), rimă, tipuri de rimă <p>2.7. tipuri de texte:</p> <ul style="list-style-type: none"> – monolog, dialog, texte documentare, metatexte, texte argumentative (argument, contraargument, punct de vedere, teză), scrisoare cu caracter personal, scrisoare oficială, invitație, texte multimedia, document Word, sms, mesaj, mesaj vocal, comentariu, e-mail, anunț, creare de eveniment, texte de pe rețelele de socializare <p>2.8. fonduri de date, baze de date, tipuri de dicționare:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dicționare monolingve/explicative, multilingve, etimologice, de sinonime, dicționare de specialitate, dicționar ortografic, dicționare istorice ale limbii – articol de dicționar; funcția diferitelor tipuri de dicționare – asemănări și diferențe între fonduri de date, baze de date, dicționare tipărite și online <p>2.9. schimbare lingvistică:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diversitatea lingvistică în timp – cauzele schimbărilor lingvistice: <ul style="list-style-type: none"> • cauze interne – sistemul limbii • cauze externe – schimbările sociale, culturale, influența evenimentelor istorice, contactul cu alte comunități lingvistice <p>2.10. variante teritoriale și sociale:</p> <ul style="list-style-type: none"> – variantă lingvistică, dialect, limbaj comun, standard, limbaje de hobby, variante lingvistice specifice vârstei, limbaje de specialitate <p>(CS)</p> <p>2.11. mit, mitologie, legendă, mit de origine, povestea creației, povești despre distrugere, cântec ritualic al ursului, baladă eroică</p> <p>2.12. sursele istoriei limbii (texte manuscrise și tipărite din epoci diferite)</p> <p>2.13. permanența limbii în ciuda schimbărilor (transmiterea experiențelor și cunoștințelor între generații, cvasi-stabilitatea sistemului gramatical)</p>

Domenii de conținut	Conținuturi
3. Atelier de interpretare textuală	<p>(TC)</p> <p>3.1. FORMARE INTELECTUALĂ ȘI EDUCAȚIE (Cerință minimă: 3 opere epice și 3 opere lirice)</p> <p>3.1.1. Opere literare din epocile studiate în clasa a IX-a: <i>Halotti Beszéd és Könyörgés</i>; pilde biblice (Semănătorul; Fiul risipitor); <i>István király intelmei Imre herceghez</i>; Janus Pannonius: <i>A veronai Guarinóhoz</i> (Kérlek téged, e kornak fényessége...); <i>Vitázik Guarino mentegetőzésével</i>; <i>Guarinóhoz</i> (Így szóltál, Guarino, míg olvasgattad a könyvem...); Heltai Gáspár: <i>Száz fabula</i> (fragment); Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i> (scrisoarea 62); Csokonai Vitéz Mihály: <i>Jövendőlés az első oskoláról a Somogyban</i></p> <p>3.1.2. Opere asociabile</p> <p>3.1.2.1. Opere literare: Apáczai Csere János: <i>Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról</i>; Kosztolányi Dezső: <i>Halotti beszéd; A kulcs; Aranysárkány; Házi dolgozat; Fürdés; Sakk matt</i>; Márai Sándor: <i>Halotti beszéd; Fűves könyv</i>; Kazinczy Ferenc: <i>A nagy titok</i>; Kölcsey Ferenc: <i>Emléklapra; Huszt</i>; Berzsenyi Dániel: <i>A magyarokhoz (II.)</i>; Gárdonyi Géza: <i>Bűntárgyalás</i>; Móricz Zsigmond: <i>Légy jó mindhalálig</i> (fragmente, scene care ilustrează viața școlară); Szabó Magda: <i>Abigél</i>; Karinthy Frigyes: <i>Tanár úr, kérem</i>; Vámos Miklós: <i>Pofon</i>; Ady Endre: <i>Üzenet egykori iskolámba</i>; Kovács András Ferenc: <i>Erdélyi iskolák falára</i>; Tóth Krisztina: <i>Verset állva; Tolltartó; Én csak egy nyugdíjas tanár vagyok</i>; Ottlik Géza: <i>Iskola a határon</i> (fragmente, scene care ilustrează viața școlară); Esterházy Péter: <i>Pápai vízeken ne kalózkodj!</i>; Pilinszky János: <i>A tékozló fiú keresése</i>; Dragomán György: <i>Oroszlánkórus</i>; Tamás Dénes: <i>Az élő ház</i>; Gion Nándor: <i>Sortűz egy fekete bivalyért</i> (fragmente, figura profesorului Fodó)</p> <p>3.1.2.2. Opere din domenii artistice conexe: Fra Angelico: <i>Predica de pe munte</i> (pictură, 1442); Raffaello Sanzio: <i>Școala din Atena</i> (pictură, 1510); Rembrandt Harmenszoon van Rijn: <i>Întoarcerea fiului risipitor</i> (pictură, 1669); <i>Lección de anatomie a doctorului Tulp</i> (pictură, 1632); <i>Cina din Emmaus</i> (pictură, 1601); Jean-François Millet: <i>Semănătorul</i> (pictură, 1850); Munkácsy Mihály: <i>Colpachi iskola</i> (pictură, 1882); Vincent Van Gogh: <i>Semănătorul la apus</i> (pictură, 1888, ambele versiuni); Ferenczy Károly: <i>Predica de pe munte</i> (pictură, 1896); Csontváry Koszka Tivadar: <i>Marokkói tanító</i> (pictură, 1908); Caravaggio: <i>Trișorii</i> (pictură, 1594); <i>A Pál utcai fiúk</i> (dramă cinematografică pentru tineret, adaptare a romanului lui Ferenc Molnár, Fábri Zoltán, 1969); <i>Cercul poezilor dispăruți</i> (dramă cinematografică pentru tineret, Peter Weir: <i>Dead Poets Society</i>, 1989); <i>Mindenki (scurtmetraj, Deák Kristóf, 2016)</i>; <i>Zâmbet de Mona Lisei</i> (dramă cinematografică, Mike Newel: <i>Mona Lisa Smile</i>, 2003); <i>Cancelaria profesorilor</i> (dramă cinematografică, İlker Çatak: <i>Teachers' Lounge</i>, 2023); <i>Fekete pont</i> (dramă cinematografică, Szimler Bálint, 2024)</p> <p>3.1.3. Opere din domenii artistice conexe: Marcus Aurelius: <i>Meditații; Profesorul și bacul</i> (poveste populară hindusă); J.D. Salinger: <i>De veghe în lanul de secară</i>; J. K. Rowling: <i>Harry Potter</i>; Sylvia Plath: <i>Inițiere</i>; Ernest Hemingway: <i>Tabăra indiană</i>; André Gide: <i>Întoarcerea fiului risipitor</i></p> <p>3.1.4. Retrospectivă: Molnár Ferenc: <i>A Pál utcai fiúk</i></p> <p>3.1.5. Noțiuni (valori, teme, motive reprezentate): păcat originar, cădere în păcat, pedeapsă, Eden, motivul arborelui, limbaj arhaic, strategii de învățare, inițiere, model de urmat, integrare, respectarea normelor, maturizare, implicare personală, tipare de comportament uman, transmiterea valorilor, responsabilitate, conformare, vocație, cunoaștere, principii educaționale, idealuri educaționale, roluri ale profesorului, conflicte școlare, drepturile copilului, protecția copilului</p> <p>3.2. DIMENSIUNI SACRE ȘI PROFANE ALE IUBIRII (Cerință minimă: 2 opere epice și 4 opere lirice)</p> <p>3.2.1. Opere literare din epocile studiate în clasa a IX-a: <i>Margit-legendája; Szent Ferenc legendája</i> (Jókai kódex: <i>Az fordolt farkasról</i>); <i>Szent László legendája</i>; Balassi Bálint: <i>Hogy Júliára talála így köszöne néki; Júliát hasonlítja a szerelemhez, mely</i></p>

Domenii de conținut	Conținuturi
	<p><i>hasonlatosságot a Júlia dicséretin kezd el; Kiben az kesergő Céliáról ír; Csokonai Vitéz Mihály: A boldogság; Tartózkodó kérelem; A rózsabimbóhoz; A Reményhez</i></p> <p>3.2.2. Opere asociabile:</p> <p>3.2.2.1. Opere literare: Dsida Jenő: <i>Arany és kék szavakkal</i>; Gárdonyi Géza: <i>Isten rabjai</i>; Lackfi János: <i>Szent Margit legendája</i>; Szerb Antal: <i>A szerelem a palackban</i>; Márai Sándor: <i>Vendéjjáték Bolzanóban</i>; Csokonai Lili [Esterházy Péter]: <i>Tizenhét hattyúk</i>; Kovács András Ferenc: <i>Júliának külön dicséreti; Kiket Júliáról szerzett; Júliát az hithez hasonlítja; Magát az planétákhoz méri; Júlia árnyékáról</i>; Orbán Ottó: <i>Melyben Balassi módján fohászkodik</i>; Nagy Gáspár: <i>Visszhangzó lépcsők egy eleven Balassi-szoborhoz</i>; Petri György: <i>Egy Balassi-strófa</i>; Varró Dániel: <i>Változatok egy gyerekdalra: Balassi Bálint</i></p> <p>3.2.2.2 Opere din domenii artistice conexe: <i>Ilustrațiile din Codex Manesse care reprezintă dragostea cavaleresca (1305–1340)</i>; Jan van Eyck: <i>Portretul Arnolfini</i> (pictură, 1434); Sandro Boticelli: <i>Primăvara</i> (pictură, 1482); <i>Venus și Marte</i> (pictură, 1485); <i>Nașterea lui Venerei</i> (pictură, 1486); Hieronymus Bosch: <i>Grădina desfățării umane</i> (pictură, în jurul anului 1500); Tiziano: <i>Dragoste pământescă și cerească</i> (pictură, 1512–1516); Peter Paul Rubens: <i>Grădina iubirii</i> (pictură, 1630–1632); Giovanni Lorenzo Bernini: <i>Extazul Sfintei Tereza</i> (statuie, 1647); Francois Boucher: <i>Iubitori în parc</i> (pictură, 1758); Jean-Honore Fragonard: <i>Leagănul</i> (pictură, 1767); Louis-Jean-François Lagrenée: <i>Amor și Psyche</i> (pictură, 1767–1771); Antonio Canova: <i>Amor și Psyche</i> (statuie, 1796); Gustav Klimt: <i>Sărutul</i> (pictură, 1907–1908); Szinyei Merse Pál: <i>Szerelmespár</i> (pictură, 1870); René Magritte: <i>Îndrăgostiții</i> (pictură, 1928); <i>Bucură-te, patrie maghiară!</i> (adaptarea imnului Gaude Mater Hungaria) – Schola Hungarica – Dobszay László; <i>Lucis creator optime</i> melodia gregoriană; Sator-Quartet – Heidl György și Bognár Szilvia: <i>Lucis creator optime</i>; Moniot d'Arras: <i>Ce fu en mai</i> (Cântec de vară); formația Kecskés: Gaucelm Faidit: <i>Cântece de trubaduri din secolele XII–XIII</i> (Hungaroton, 1986); Ludwig van Beethoven: <i>Simfonia a IX-a</i> (simfonie, 1824, Partea a IV-a, Oda bucuriei); Richard Wagner: <i>Tristan și Isolda</i> (operă, 1859, Liebestod, fragment); Giacomo Puccini: <i>Turandot</i> (operă, 1926, „Nessun dorma”, Aria lui Calaf, începutul actului III); Richard Wagner: <i>Inelul Nibelungilor</i> (ciclu de opere, 1876, „Awakening Scene”, „Immolation Scene”); Giuseppe Verdi: <i>Trubadurul</i> (operă, 1853); Liszt Ferenc: <i>Két legenda: Assisi Szent Ferenc prédikál a madaraknak</i> (compoziție pentru pian, 1862–1863); <i>Árpád-házi Szent Margit legendája</i> (spectacol muzical de fantezie istorică prezentat de Trupa itinerantă Déryné din Kaposvár); <i>Fratele Soare, sora Lună</i> (dramă cinematografică, Franco Zeffirelli: <i>Fratello sole, sorella luna</i>, 1972); <i>Omul care l-a ucis pe Don Quijote</i> (comedie de aventuri, Terry Gilliam: <i>The Man Who Killed Don Quixote</i>, 2018); <i>Shakespeare îndrăgostit</i> (comedie romantică, John Madden: <i>Shakespeare in love</i>, 1998); <i>Povestea unui cavaler</i> (comedie de aventuri cu tematică istorică, Brian Helgeland: <i>A Knight's Tale</i>, 2001)</p> <p>3.2.3. Perspective asupra literaturii universale: Platon: <i>Banchetul (Symposion)</i>; Francesco Petrarca: <i>Cântecul</i>; William Shakespeare: <i>Sonete; Romeo și Julieta</i>; Miguel de Cervantes: <i>Don Quijote</i>; Umberto Eco: <i>Numele trandafirului</i>; Anton Pavlovics Csehov: <i>Despre dragoste și alte povestiri</i>; Johann Wolfgang von Goethe: <i>Faust</i> (partea I, II); Novalis: <i>Imnuri către noapte</i>; Lidia Amejko: <i>Viața sfinților din cartier</i></p> <p>3.2.4. Retrospectivă: Petőfi Sándor: <i>János vitéz</i></p> <p>3.2.5. Noțiuni (valori, teme, motive reprezentate): iubire sacră, iubire cavalerescă, poezia trubadurilor, iubire renascentistă, curtare rococo, extaz, transfigurare, iubire platonice, transcendență, profan, cântece de dragoste cu imagini florale, cântece populare de situație, sacru, sfințenie, miracol, catalog de virtuți, literatură monastică, oferirea unui model, caracter educativ, exemplu moral, sacrificiu de sine, jertfă, asceză, slujire, căutarea fericirii, pasiune, dorință, împlinire, trecerea timpului, iubirea ca ideal, antropomorfizare, efemeritatea existenței umane</p>

Domenii de conținut	Conținuturi
	<p>3.3. EXPERIENȚA APARTENENȚEI ȘI A STRĂINĂȚĂII (Cerință minimă: 2 opere epice și 4 opere lirice)</p> <p>3.3.1. Opere literare din epocile studiate în clasa a IX-a: Janus Pannonius: <i>Pannónia dicsérete; Egy dunántúli mandulafáról; Mikor a táborban megbetegedett; Búcsú Váradtól</i>; Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>; Csokonai Vitéz Mihály: <i>Az estve; A tihanyi echóhoz; A magánossághoz; A pillangóhoz</i></p> <p>3.3.2. Opere asociabile</p> <p>3.3.2.1. Opere literare: Berzsenyi Dániel: <i>A közelítő tél</i>; Kazinczy Ferenc: <i>Fogságom naplója</i> (fragment); Péterfy Gergely: <i>Kitömött barbár</i>; Kosztolányi Dezső: <i>A szegény kisgyermek panaszai; Esti Kornél</i> (fragment); Márai Sándor: <i>Napló; Béke Ithakában</i>; Arany János: <i>Epilógus</i>; Ady Endre: <i>Kocsi-út az éjszakában; Sem utódja, sem boldog őse...</i>; <i>A Tisza-parton; A Hortobágy poétája; Mátyás bolond diákja</i>; Karinthy Frigyes: <i>Előszó; Barabbás</i>; József Attila: <i>Levegőt!; Külvárosi éj</i>; Tóth Árpád: <i>Lélektől lélekig</i>; Tamási Áron: <i>Levél Édesanyámhoz Mikes Kelemenről</i>; Kányádi Sándor: <i>Fától fáig</i>; Örkény István: <i>Az otthon</i>; Tandori Dezső: <i>Egy talált tárgy megtisztítása</i></p> <p>3.3.2.2. Opere din domenii artistice conexe: Kolozsvári Tamás: <i>Kálvária</i> (retablu, 1427); Caspar David Friedrich: <i>Hoinarul deasupra mării de ceață</i> (pictură, 1818 körül), Edgar Degas: <i>Consumatorii de absint</i> (pictură, 1876); Munkácsy Mihály: <i>Krisztus Pilátus előtt</i> (pictură, 1881); Edvard Munch: <i>Țipătul</i> (pictură, 1893); Edward Hopper: <i>Automat</i> (pictură, 1927); Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Magányos cédrus</i> (pictură, 1907); Ludwig van Beethoven: <i>Sonata la lumina lunii</i> (1801); Bródy János: <i>A magány</i> (piesă muzicală în stil beat, 1994); Margaret Island: <i>A rab golya</i> (poezie de Arany János adaptată muzical, 2018); <i>Az emigráns</i> (film artistic, Szalai Györgyi, Dárday István, 2006); <i>A Pillangó</i> (film artistic de comedie dramatică, Philippe Muyl: <i>Le papillon</i>, 1973); Várnai György, Jankovics Marcell: <i>Gusztáv elidegenedik</i> (animație, 1978), <i>Acolo unde cântă racii</i> (thriller criminal, adaptare după romanul Delia Owens, Olivia Newman: <i>Where the Crawdads Sing</i>, 2022)</p> <p>3.3.3. Perspective asupra literaturii universale: Dante Alighieri: <i>Divina Comedie</i>; John Keats: <i>Singurătate; Speranței</i>; Mihai Eminescu: <i>Sărmanul Dionis; Luceafărul</i>; Franz Kafka: <i>Metamorfoza</i>; Sylvia Plath: <i>Clopotul de sticlă</i></p> <p>3.3.4. Retrospectivă: Molnár Ferenc: <i>A Pál utcai fiúk</i>; Rudyard Kipling: <i>Cartea junglei</i>; Antoine de Saint-Exupéry: <i>Micul Prinț</i></p> <p>3.3.4. Retrospectivă: Molnár Ferenc: <i>A Pál utcai fiúk</i>; Rudyard Kipling: <i>A dzsungel könyve</i>; Antoine de Saint-Exupéry: <i>A kis herceg</i></p> <p>3.3.5. Noțiuni (valori, teme, motive reprezentate): familiaritate, drum, exil, (e)migrație, dor de casă, atașament personal și cultural, nostalgie, întâlnirea culturilor, dificultăți de integrare, neînțelegere, excludere, înstrăinare, singurătate</p> <p>3.4. DEVOTAMENT ȘI EROISM. Ecuri istorice ale invaziei tătare, ale stăpânirii turcești și ale războaielor curuți-lobonți (Cerință minimă: 2 opere epice și 4 opere lirice)</p> <p>3.4.1. Opere literare din epocile studiate în clasa a IX-a: Balassi Bálint: <i>Egy katonaének; Ó, én édes hazám, te jó Magyarország</i>; Zrínyi Miklós: <i>Szigeti veszedelem</i>; cântece de curuți (<i>Csínom Palkó; Rákóczi-nóta; Nagymajtényi síkon letörött a zászló; Őszi harmat után</i>)</p> <p>3.4.2. Opere asociabile</p> <p>3.4.2.1. Opere literare: Rogerius mester: <i>Siralmas ének</i>; Tinódi Lantos Sebestyén: <i>Cronica</i> (Egervár viadajáról); Kodolányi János: <i>Julianus barát; A vas fia</i>; Kemény Zsigmond: <i>Zord idő</i>; Ady Endre: <i>Bujdosó kuruc rigmusa; Kurucok így beszélnek; Két kuruc beszélget</i>; Arany János: <i>Szondi két apródja</i>; Gárdonyi Géza: <i>Egri csillagok</i>; Jókai Mór: <i>Török világ Magyarországon; A nagyenyedi két fűzfa</i>; Mikszáth Kálmán: <i>A fekete város; Új Zrínyiász</i>; Kós Károly: <i>Varju nemzetség</i>; Esterházy Péter: <i>Harmonia Caelestis</i> (fragmente care evocă atmosfera epocii); Szilágyi István: <i>Hollóidő</i>; Makkai Sándor: <i>Ördögsekér</i>; Orbán Ottó: <i>Melyben Balassi módjára fohászkodik</i>; Lackfi János: <i>Plaza Balassi</i></p>

Domenii de conținut	Conținuturi
	<p>3.4.2.2. Opere din domenii artistice conexe: Hollósy Simon: <i>Zrínyi kirohanása</i> (pictură, 1896); Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Zrínyi kirohanása</i> (pictură, 1903); Feszty Árpád: <i>Feszty-körkép</i> (pictură, 1892–1894); Benczúr Gyula: <i>Budavár visszavétele a törököktől</i> (pictură, 1686); <i>Egri csillagok</i> (musical, Várkonyi Mátyás – Béres Attila, 1996); <i>Zrínyi 1566</i> (musical rock, Moravetz Levente, 2017); versiuni ale <i>Rákóczi-induló</i></p> <p>3.4.3. Perspective asupra literaturii universale: Homérosz: <i>Iliada</i>; Vergilius: <i>Eneida</i>; <i>Cântecul lui Roland</i>; <i>Cântecul Nibelungilor</i>; <i>Legendele regelui Arthur</i>; Torquato Tasso: <i>Ierusalimul eliberat</i>; Mihai Eminescu: <i>Scrisoarea a III-a</i>; Leon Uris: <i>Exodul</i></p> <p>3.4.4. Retrospectivă: Jókai Mór: <i>A kőszívű ember fiai</i>; Arany János: <i>Toldi</i>; Gárdonyi Géza: <i>Egri csillagok</i></p> <p>3.4.5. Noțiuni (valori, teme, motive reprezentate): identitate națională, sistem de valori creștine, viață de ostaș, loialitate, eroism, ostași de la cetățile de graniță, sacrificiu de sine, imitatio Christi, atleta Christi, viziune duală asupra lumii, curuți, lobonți, exil, pribegie</p>
	<p>(CS)</p> <p>3.5. ECOUL MITURILOR FUNDAMENTALE ÎN LITERATURĂ (Cerință minimă: 6 narațiuni fundamentale din mitologie, 4 opere literare asociabile)</p> <p>3.5.1. 1. Opere literare din epocile studiate în clasa a IX-a:</p> <p>3.5.1.1.1. Mitologia greco-romană – narațiuni fundamentale: Nașterea zeilor, Prometeu și crearea omului, Povestea Minotaurului, Eros și Psyche, Orfeu și Euridice, Războiul troian (povestea lui Paris, răpirea Elenei), Povestea Pandorei, Povestea muzelor, Daphne și Apollo, Arachne, metamorfoza lui Narcis</p> <p>3.5.1.1.2. Mitologia fino-ugrică – narațiuni fundamentale: Visul lui Emese, pasărea turul și cucerirea patriei, legenda Calului Alb, tradiția tăltoșilor și șamanilor, cerbul miraculos, Kalevala (fragment, povestea lui Aino), cântece ale ursului din tradiția vogulă și ostiacă</p> <p>3.5.2. Opere asociabile:</p> <p>3.5.2.1. Opere literare: Lázár Ervin: <i>Tűz</i>; Kosztolányi Dezső: <i>A kulcs</i>; Arany János: <i>Rege a csodaszarvasról</i>; <i>Fehérlófia</i>; <i>Az égig érő paszuly</i> (basm popular); <i>Jelképtár</i> (Hoppál Mihály, Szemadám György, Nagy András, Jankovics Marcell); Zrínyi Miklós: <i>Szigeti veszedelem</i> (fragmente, figura lui Mars, Minerva); Márai Sándor: <i>Béke Ithakában</i></p> <p>3.5.2.2. Opere din domenii artistice conexe: Akseli Gallen Kallela: <i>Făurirea Sampo-ului</i>; <i>Väinämöinen părăsește Finlanda</i>; <i>Apărătorii Sampo-ului</i>; <i>Fratricidul</i>; <i>Mama lui Lemminkäinen</i>; <i>Blestemul lui Kullervo</i>; <i>Tripticul Aino</i>; <i>Kullervo pleacă la război</i> (picturi 1893–1901); Gustave Moreau: <i>Jupiter și Semele</i> (pictură în ulei, 1895); José de Ribera: <i>Prometeu înlănțuit</i> (pictură în ulei, 1637); George Frederic Watts: <i>Minotaurul</i> (pictură în ulei, 1885); Pablo Picasso: <i>Minotauromahia</i> (gravură în cupru, 1935); William-Adolphe Bouguereau: <i>Răpirea lui Psyche</i> (pictură în ulei, 1895); François Gérard: <i>Eros și Psyche</i> (pictură în ulei, 1798); Jean-Baptiste-Camille Corot: <i>Orfeu o conduce pe Euridice din lumea de jos</i> (pictură în ulei, 1861); Peter Paul Rubens: <i>Orfeu și Euridice</i> (pictură în ulei, 1636–1637); Jacques-Louis David: <i>Judecata lui Paris</i> (pictură în ulei, 1788); Gavin Hamilton: <i>Salvarea Elenei de către Venus</i> (pictură în ulei, 1785 körül); John William Waterhouse: <i>Pandora</i> (pictură în ulei, 1896); Lawrence Alma-Tadema: <i>Pandora</i> (pictură în ulei, 1889); Gustave Moreau: <i>Hesiod și Muza</i> (pictură în ulei, 1891); Anton Raphael Mengs: <i>Parnassus</i> (frescă, 1761), Gian Lorenzo Bernini: <i>Apollo și Daphne</i> (statuie din marmură, 1622–1625); Diego Velázquez: <i>Țesătoarele</i> (pictură în ulei, 1657); Caravaggio: <i>Narcis</i> (pictură în ulei, 1597–1599); Jean Sibelius: <i>Finlandia</i> (poem simfonic); <i>Troia</i> (dramă cinematografică istorică, Wolfgang Petersen, 2004); <i>Firul Ariadnei</i> (animație, Bertóti Attila, 2009); Ludwig van Beethoven: <i>Uvertura Prometeu</i> (uvertură simfonică, 1801); Christoph Willibald Gluck: <i>Orfeu și Euridice</i> (operă, 1762); Kodály Zoltán: <i>Galathea tánca</i> (fragment din</p>

Domenii de conținut	Conținuturi
	<p>suită, 1907); Wolfgang Amadeus Mozart: <i>Simfonia Jupiter</i>– Simfonia nr. 41 în Do major, KV 551 (simfonie, 1788); Maurice Ravel: <i>Daphnis și Chloe</i> (balet, 1912)</p> <p>3.5.3. Perspective asupra literaturii universale: Sofocle: <i>Oedip rege</i>; Ovidiu: <i>Metamorfoze</i>, Franz Kafka: <i>Metamorfoza</i>; Oscar Wilde: <i>Portretul lui Dorian Gray</i>; Mihail Bulgakov: <i>Maestrul și Margareta</i> (fragmente); Jorge Luis Borges: <i>Grădina potecilor ce se bifurcă</i>; J. K. Rowling: <i>Harry Potter</i></p> <p>3.5.4. Retrospectivă: legende etiologice, basme populare</p> <p>3.5.5. Noțiuni (valori, teme, motive reprezentate): creația lumii, ordine și haos, ierarhia divină, totemism, tăltoș, șaman, pasărea turul, dorința de cunoaștere, răzvrătire, progresul uman, sacrificiu de sine, labirint, labirintul ca parcurs existențial, rătăcirile sufletului omenesc, monstru, iubire, încercare, inițiere, puterea artei, frumusețe, pasiune, destin, curiozitate, inspirație, grație divină, evadare, metamorfoză, narcisism, pedeapsă, origine, vis, misiune divină, jertfă, cunoaștere supranaturală, rol de mediator, călătoria sufletului, renaștere, întoarcerea la natură, respect pentru natură, ciclicitate, transformare</p> <p>3.6. FIGURA EXCENTRICULUI ÎN LITERATURĂ (Cerință minimă: 4 opere epice/dramatice)</p> <p>3.6.1. Opere literare din epocile studiate în clasa a IX-a:<i>Margit-legendă</i>; Ilosvai Selymes Péter: <i>Az híres neves Toldi Miklósnak jeles cselekedetiről és bajnokságáról való história</i>; Csokonai Vitéz Mihály: <i>Dorottya; Rút ábrázat s szép ész</i></p> <p>3.6.2. Opere asociabile:</p> <p>3.6.2.1. Opere literare: Arany János: <i>Bolond Istók; Toldi; Toldi estéje</i>; Jókai Mór: <i>A kráó; Névtelen vár</i>; Mikszáth Kálmán: <i>Beszterce ostroma</i>; Petelei István: <i>Klasszi</i>; Cholnoky László: <i>Prikk menyeyi útja</i>; Gárdonyi Géza: <i>Az öreg tekintetes</i>; Kosztolányi Dezső: <i>Nero, a véres költő; Esti Kornél</i>; Tersánszky Józsi Jenő: <i>Kakuk Marci</i>; Füst Milán: <i>A feleségem története</i></p> <p>3.6.2.2. Opere din domenii artistice conexe: Edvard Munch: <i>Țipătul</i> (pictură, 1893); Frida Kahlo: <i>Autoportret cu colier de spini</i> (pictură, 1940); Salvador Dalí: <i>Persistența memoriei</i> (pictură, 1931); Marc Chagall: <i>Violonistul verde</i> (pictură, 1923–1924); Frank Zappa: <i>We're Only in It for the Money</i> (album, 1968), <i>The Yellow Shark</i> (album, 1993); Alberto Giacometti: <i>Omul care merge</i> (statuie, 1960); Duane Hanson: <i>Doamna de la supermarket</i> (statuie, 1970); Antony Gormley: <i>Îngerul Nordului</i> (statuie, 1998); Louise Bourgeois: <i>Mama</i> (statuie, 1999); <i>Fabuloasa poveste a lui Amélie Poulain</i> (comedie romantică, Jean-Pierre Jeunet, 2001); <i>Harold și Maude</i> (tragicomedie, Hal Ashby, 1971); <i>Homarul</i> (dramă absurdă, Yorgos Lanthimos, 2015), <i>Joker</i> (dramă psihologică/thriller, Todd Phillips, 2019); <i>Forrest Gump</i> (dramă cinematografică, Robert Zemeckis, 1994)</p> <p>3.6.3. Perspective asupra literaturii universale: Victor Hugo: <i>Omul care râde</i>; Miguel de Cervantes: <i>Don Quijote</i>; Jaroslav Hašek: <i>Svejk, a derék katona</i></p> <p>3.6.4. Retrospectivă: Lázár Ervin: <i>A Négyszögletű Kerek Erdő</i> (Dömdödöm); Molnár Ferenc: <i>A Pál utcai fiúk</i> (Nemecsek Ernő)</p> <p>3.6.5. Noțiuni (valori, teme, motive reprezentate): asceză, sacrificiu de sine, viață dedicată lui Dumnezeu, existență în afara comunității, renunțare de sine, excentric divin, vocație divină, onoare, serviciu comunitar, morală populară, simț al dreptății, simplitate, excentricul romantic, eroul solitar, individualism, demnitate, excludere, căutarea identității personale, autocontrol, excentric marginalizat social, caricatură, critică socială, excentricul modern, visător rupt de realitate, anacronism, iluzie, nostalgie, opoziția dintre modernitate și trecut, căutarea idealului, loialitate</p>

1. Principii generale

Aplicarea curriculumului presupune utilizarea unor metode de predare și învățare care:

- se bazează pe dezvoltarea competențelor (comunicative, cognitive, sociale, digitale);
- vizează dezvoltarea complexă a personalității, cultivarea conștiinței valorilor, recunoașterea acestora și formarea atitudinilor;
- valorizează abordările inter- și transdisciplinare, care stimulează procesele decizionale creative și complexe, gândirea critică a cititorului și formarea strategiilor autonome de interpretare;
- țin cont de particularitățile de vârstă ale elevilor, de cunoștințele anterioare și de interesele acestora;
- susțin participarea activă, gândirea autonomă și învățarea reflexivă;
- favorizează dezvoltarea creativității lingvistice, a gândirii critice, a înțelegerii și redactării textelor, precum și a creativității;
- permit organizarea diferențiată și pe grupe a învățării, construirea unor trasee de învățare variate.

2. Structura curriculumului

- Trunchi comun: Accentul se pune pe formarea competențelor de bază, accesibile tuturor elevilor, și pe alegerea unor metode care încurajează educația incluzivă și egalitatea de șanse. Activitățile de învățare se bazează pe sarcini cu dificultate progresivă și pe jocuri didactice.
- Curriculumul de specialitate presupune aplicarea unor metode care dezvoltă gândirea critică, capacitatea de rezolvare a unor probleme competențele de investigare și cercetare, precum și aprofundarea conținuturilor. În alegerea activităților de învățare, se recomandă proiectele interdisciplinare și transdisciplinare, aplicarea în domenii profesionale, precum și utilizarea unor programe software specializate.

3. Modalitatea selecției operelor literar

- Pentru activitățile atelierului de interpretare textuală, cadrul didactic selectează textele din lista de opere recomandate în curriculum, ținând cont de interesele și particularitățile clasei. Un criteriu important în alegerea operelor poate fi reprezentarea valorilor sociale generale și locale, în spiritul diversității culturale. Această abordare este susținută de varietatea, diversitatea și bogăția textelor propuse în cadrul atelierului de interpretare.
- Pentru analiza aprofundată a temelor, problematicilor și subiectelor propuse, lista de opere oferă posibilitatea extinderii numărului de texte alese, dincolo de cerințele minime, fie în cadrul activităților de la clasă, fie în cadrul cercetării individuale/pe grupe (proiect).
- Textele sau fragmentele selectate pentru activitatea de la clasă nu trebuie să depășească 1500 de cuvinte; textele mai ample sunt recomandate pentru lectură individuală acasă, urmată de discuții în cadrul orei.
- Lectura în oglindă a operelor literare din epoca studiată și a textelor asociate recomandate oferă oportunitatea ca textele contemporane să fie prezente constant în experiența de lectură, iar lectura clasicilor din perspectiva contemporanilor să devină actuală. În această viziune, „alteritatea” textelor din diferite epoci poate fi depășită prin conexiuni tematice, iar raportarea umană la diverse problematici poate fi observată în dinamica sa istorică. Lista operelor literare selectate poate fi completată cu texte non-literare relevante tematic (ex. texte publicistice, metatexte).
- **Opere literare din epocile studiate în clasa a IX-a:** opere literare maghiare recomandate pentru interpretare în cadrul orei, provenite în epoca studiată și propuse spre analiză din perspectiva stilisticii și genului literar.
- **Opere literare asociate:** opere literare maghiare interpretate din punct de vedere tematic, puse în relație cu operele din epocile studiate.
- **Opere din domenii artistice conexe:** picturi, sculpturi, creații muzicale, teatrale și cinematografice care se leagă tematic de operele literare recomandate, completând, nuanțând și aprofundând interpretarea, dezvoltând o viziune artistică complexă și sugerând atmosfera epocii și stilului. Din operele muzicale, teatrale și cinematografice mai ample se recomandă interpretarea unor fragmente relevante în cadrul orei; audierea/vizionarea integrală poate fi realizată în cadrul unui club de cinematografie, vizionare individuală sau proiect de grup.
- **Perspective asupra literaturii universale:** opere din literatura universală care se leagă tematic de cele recomandate. Acestea nu fac parte din cerințele minime, ci le completează, contribuind la

formarea culturii literare și a sistemului de valori al elevilor, plasând literatura maghiară într-un context internațional și evidențind caracterul universal al temelor, motivelor și problematicilor. Sprijină perspectiva comparativă și permite identificarea de analogii și diferențe. Pentru interpretarea la clasă se recomandă texte scurte sau fragmente.

- **Retrospectivă:** opere literare cunoscute anterior de către elevi, la care se face referire în procesul de interpretare a temelor, problematicilor și motivelor, oferind un cadru mai larg pentru experiențele de lectură dobândite anterior. Astfel, elevul poate identifica legături între operele studiate și cele nou lecturate.
- **Noțiuni:**
 - **Noțiuni tematice:** termeni de specialitate, valori, teme, valori și motive recomandate în cadrul atelierelor de interpretare textuală, care constituie totodată repere pentru interpretarea operelor. Elevii le asimilează și le aplică în procesul de analiză.
 - **Noțiuni stilistice, poetice, naratologice și lingvistice:** asociate conceptelor tematice, acestea reprezintă mijloacele de expresie artistică – termeni de stilistică, poetică, naratologie și lingvistică – care permit exprimarea experienței estetice. Se recomandă utilizarea funcțională, la nivel conceptual, a termenilor propuși în curriculum.
- **Cerință minimă:** recomandarea privind numărul operelor selectate. Acestea sunt opere literare maghiare din epocile studiate și din lista operelor asociate. Cerința minimă (de ex. 3 opere epice, 3 opere lirice) se referă la opere care vor fi citite integral. În cadrul cerinței minime, o operă literară poate fi selectată o singură dată pe parcursul celor 4 ani. Astfel nu se exclude posibilitatea ca, peste cerința minimă, o operă să fie studiată asociată cu mai multe teme. Pe lângă operele selectate în cadrul temei, o creație recomandată în curriculum sau un fragment al acesteia poate fi utilizat în formularea unei sarcini sau item, fără a fi necesară cunoașterea integrală a operei.

4. Structurarea conținuturilor

Curriculumul urmează criteriile cronologice și modulare. Nu se impune predarea istoriei literare, biografiilor sau operei complete în sensul clasic. Se promovează o abordare centrată pe operă, care favorizează mobilitatea interpretativă între epoci literare, istorico-culturale și stilistice. Operele autorilor recomandați sunt integrate în conținuturi conform sugestiilor atelierelor de interpretare textuală, astfel încât să permită interpretarea tematică și observarea particularităților stilistice, poetice și naratologice.

Temele din curriculum legate de subdisciplinele lingvistice parțial vizează o abordare diferită a celor deja învățate în ciclul anterior și, prin urmare, pot fi legate în primul rând de acestea; parțial ridică probleme care pot fi discutate independent sau chiar legate de operele literare recomandate.

5. Focalizările orei

- Focalizare tematică
- Focalizare poetică
- Focalizare pe înțelegerea și interpretarea textului
- Focalizare pe redactarea textului

6. Metode și forme de lucru recomandate

Învățare exploratorie (abordare inductivă)

- Observarea și sistematizarea autonomă a fenomenelor lingvistice, structurilor textuale și codurilor literare
- Descoperirea regulilor pe baza exemplurilor (de ex. ritmul versului, vocile narrative, varietăți lingvistice)

Gândire reflexivă și metacogniție

- Conștientizarea propriului proces de înțelegere (de ex. organizator grafic, hartă conceptuală)
- Corectarea autonomă a erorilor de interpretare, recitare, reflecție

Atelier de interpretare textuală

- Interpretare colectivă, bazată pe proiecte, a operelor din diferite epoci
- Asociere cu opere din literatura universală, cultura pop, arte conexe
- Realizarea portofoliului elevului
- Declarație de poziție, dezbateri, elaborarea unor interpretări alternative

Abordare didactică bazată pe cooperare

- Cercuri literare pe o temă comună, cu roluri diferite, schimb de idei, rotație la masa rotundă, grupuri itinerante, rețea de dezbateri, dispută

Organizarea diferențiată a învățării

- Texte multiple, diverse metode de interpretare și tipuri de sarcini
- Organizarea și coordonarea activității de cercetare a elevilor
- Alternarea muncii individuale, în perechi și pe grupe

Utilizarea instrumentelor digitale și multimedia

- Utilizarea dicționarilor online, arhivelor și bazelor de date
- Interpretarea textelor multimedia (video, campanii, comentarii)
- Redactare digitală: e-mail, mesaj vocal, texte postate pe rețele de socializare, formular de candidatură
- Înțelegerea regulilor de utilizare și atitudine critică privind inteligența artificială

Jocuri de rol și exerciții de tip situațional

- Modelarea situațiilor de comunicare (dialog formal/informal, dezbateri)
- Redactarea de texte adaptate contextului de comunicare (invitație, scrisoare, monolog)

Progresie tematică și abordare centrată pe motive tematice

- Identificarea motivelor, valorilor și temelor în diferite opere
- Abordarea literară a problemelor existențiale (de ex. inițiere, iubire, familiaritate, loialitate, eroism)

7. Criterii de evaluare

- Evaluare bazată pe competențe: aplicarea cunoștințelor dobândite în situații problematice variate
- Evaluare formativă: feedback continuu, jurnale de învățare, autoevaluare, fișă de evaluare, evaluare între colegi
- Sarcini bazate pe situații reale: contexte reale de comunicare, produse de proiect, redactare creativă

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Adamikné Jászó Anna: *Az olvasás múltja és jelene. Az olvasás grammatikai, pragmatikai és retorikai megközelítésben*. Trezor Kiadó, Budapest, 2006. <https://mek.oszk.hu/09400/09498/09498.pdf>

Antalné Szabó Ágnes: A szövegértő olvasás fejlesztése magyar nyelven – adaptivitás és motiválás a fejlesztésben = *A szövegértés mint tanulási képesség fejlesztése*, szerk. Terbe Erika, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2019. 49-80. https://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/A-sz%C3%B6veg%C3%A9rt%C3%A9s-mint-tanul%C3%A1si-k%C3%A9pess%C3%A9g-fejleszt%C3%A9s_INTERA.pdf#page=49

Arató László: Olvasóvá nevelés és irodalomtanítás = *Dűlő 2017027 — A szöveg vonzásában*, szerk. Fenyő D. György, Műút, 2017. 80-88. <https://drive.google.com/file/d/1jhg3qTi3tVHHxADJV82-vfJ4GZ3y325P/view>

Arisztotelész: *Poétika*. <http://mek.oszk.hu/00300/00315/00315.htm>

Bakró-Nagy Marianne és mtsai: Nyelvi dokumentáció. *Languages in danger* <http://hu.languagesindanger.eu/book-of-knowledge/nyelvi-dokumentacio/>

Barabási Tünde – Birta-Székely Noémi – Fóris-Ferenczi Rita – Gombos Márta – Péter Lilla – Stark-Nagy Gabriella – Szabó-Thalmeiner Noémi: *Pedagógiai kézikönyv. Az oktatás pedagógiaelméleti alapjai*. Kolozsvár, Ábel Kiadó, 2007.

Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése. Az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs–Budapest, 2022. http://vetesi.hu/portfoliohoz/anyagok/kritikaig_fejl_1.pdf

Basch Éva – Kegyes Erika: *Kreatív írás – elmélet és gyakorlat*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2024.

Benczéd József: *Retorika. Gyakorlati útmutató*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010.

Benkes Zsuzsa – Petőfi S. János: *A vers és próza kreatív-produktív megközelítéséhez. Alapfeladat-típusok*. Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda, Budapest, 1993.

Béres Judit: „Azért olvasok, hogy éljek.” *Az olvasásnépszerűsítéstől az irodalomterápiáig*. Kronosz Kiadó, Pécs, 2017.

Bódi Zoltán – Ferenczi Gábor – Pál Helén (szerk.): *A magyar nyelvjárások a XXI. században – nyelvstratégiai megközelítésben*. Magyarságkutató Intézet, Budapest, 2019.

Chadwick, Owen: *A reformáció*. Osiris, Budapest, 2003.

Csapó Benő: *A képességek fejlődése és iskolai fejlesztése*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.

Czimer Györgyi – Kovács Szilvia – Miklósvölgyi Miklós: *Az irodalomtanítás új útjain*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015. https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20t%C3%A1rak/Egy%C3%A9b%20szervezeti%20egys%C3%A9gek/Tan%C3%A1rk%C3%A9pz%C3%A9si%20K%C3%B6zpont/Kiadv%C3%A1nyt%C3%A1r/28%20%C3%B3r%C3%A1s%20szakm%C3%B3dszertani%20k%C3%A9pz%C3%A9s%20szakk%C3%B6nyvei/irodalomtanitas_uj_utjain.pdf

Eco, Umberto: *Az új középkor*. Európa könyvkiadó, Budapest, 2008.

Erdélyi Erzsébet: *Anyanyelvi nevelési tanulmányok III*. Iskolakultúra, Kolozsvár, 2008.

Farmati Anna: Hagiografikus beszédmodok – legendakísér(l)etek? Avagy a szakmai ártalom le- és becsapódása az írás és az olvasás folyamatába = *Hermész után szabadon. Köszöntőkötet Orbán Gyöngyi tiszteletére*, szerk. Berszán István, Fóris-Ferenczi Rita, Serestély Zalán. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár, Egyetemi Füzetek, 2019. 41. 225–238.

Fazakas Emese: *Bevezetés az általános és magyar nyelvtörténetbe. nyelvi változások, a magyar helyesírás és szókincs története*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2017. <https://www.bolyait.ro/2017-2/>

Fejezetek a kora modern esztétikai gondolkodás történetéből, szerk. Horkay Hörcher Ferenc. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013. https://www.academia.edu/5609725/FEJEZETEK_A_KORA_MODERN_ESZT%C3%89TIKAI_GONDO_LKOD%C3%81S_T%C3%96RT%C3%89NET%C3%89B%C5%90L_1450_1650_Chapters_from_Early_Modern_Aesthetic_Thought_in_Hungarian_szerk_Horkay_H%C3%B6rcher_Ferenc

Fenyő D. György: *Az irodalomtanítás módszertana. Éthosz és praktikák 1–2*. Tea Kiadó, Budapest, 2022.

Fóris Ágota: *Az adatgyűjtés és adatfeldolgozás általános módszerei*. = Fóris Ágota: *Kutatásról nyelvészeknek*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2008. 113–142. <https://mek.oszk.hu/18000/18088/>

- Fóris Ágota: *Lexikológiai és lexikográfiai ismeretek magyar (mint idegen nyelv) tanároknak*. Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan, Budapest, 2018.
- Fóris-Ferenczi Rita: *Anyanyelv-pedagógia. Kísérlet az elmélet(ek) és a gyakorlat egybehangolására*. Kolozsvár, Ábel Kiadó, 2006.
- Fóris-Ferenczi Rita: *Tervezés és értékelés*, Ábel kiadó, Kolozsvár, 2019.
- Gáldi László: *Ismerjük meg a versformákat*. Móra, Budapest, 1993.
- Gordon Győri János (szerk.): *Irodalomtanítás a világ kilenc oktatási rendszerében*. Pont Kiadó, Budapest, 2003
- H. Tomesz Tímea: *A tartalomhoz forma. A tömegkommunikáció szövegfajtái történeti és pragmatikai keretben*. Pandora Könyvek 36., Eger, 2015.
<https://real.mtak.hu/189312/1/Pandora36H.TomeszTimea.pdf>
- Hajas Zsuzsa: *Kommunikációs gyakorlatok középiskolásoknak*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2000.
- Hankiss Elemér: *Az irodalmi mű mint komplex modell*. Magvető Kiadó, Budapest, 1985.
- Irodalomtanítás a harmadik évezredben*, főszerk. Sipos Lajos. Krónika Nova Kiadó, 2006.
<https://mek.oszk.hu/22000/22017/22017.pdf>
- Irodalomtanítás I-II.*, szerk. Sipos Lajos. Pauz Kiadó, 1994.
- Iser, Wolfgang: *Az olvasás aktusa. Az esztétikai hatás elmélete*. In: Kiss Attila, Kovács Sándor S. K., Odorics Ferenc (szerk.): *Testeskönyv I*. Szeged: Ictus – JATE Irodalomel mélet Csoport 1996.
- Jakobovits Kitti: *Irodalomterápia. A könyvespolcod pszichológusszemmel*. Kulcslyuk Kiadó, Budapest, 2021.
- Jankovits László: *Nobilis ingenio. Janus Pannonius költészete. A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében*. Irodalmi Jelen könyvek, Arad, 2012.
- Józsa Krisztián – Steklács János (szerk.): *Az olvasás–szövegértés fejlesztése*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2012.
- Kádár Éva – Kádár Zoltán: *Anyanyelv-pedagógia – Egyetemi jegyzet*. Ábel Kiadó, Kolozsvár, 2020.
- Kálmán László: *Mitől változik a nyelv? Nyelv és Tudomány 2012* <https://www.nyest.hu/hirek/mitol-valtozik-a-nyelv>
- Kálmán László – Trón Viktor: *Bevezetés a nyelvtudományba*. 2., bővített kiadás. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2007. https://archive.nytud.hu/publ/bevezetes_a_nyelvtudomanyba.html
- Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006.
- Koncepció-javaslat a magyar nyelv és irodalom középiskolai oktatásához*. szerk. Fóris-Ferenczi Rita. *Magiszter*, XVIII. évf./2. sz., 2020/tél, 125-162. https://padi.psiedu.ubbcluj.ro/wp-content/uploads/Magiszter-2020_2_125-162.pdf
- Kőszeghy Péter: *A régi magyar irodalom történetének írása, avagy mi az az „igazi irodalom”*. *ITK*, 2015. 5. 613–624.
- Kőszeghy Péter: *Balassi Bálint. Magyar Amphión*, Budapest, 2014.
- Lénárd Sándor – Rapos Nóra: *Fejlesztő értékelés*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2009.
- Magassy László – Magassyné Molnár Katalin: *Fogalmazási gyakorlatok 10–16 éveseknek*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.
- Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Török Tamás: *A határon túli magyar nyelvváltozatok és a nyelvi variativitás. Magyar Nyelv 2022: 257–275*. <https://ojs.elte.hu/magyarnyelv/article/view/4844/3806>
- Magyar irodalom*. Gintli Tibor (főszerk.), Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010.
- Magyar nyelvemlékek*, szerk. Mann Jolán, Sudár Annamária, Kertész Balázs. OSZK, 2009.
<https://nyelvemlekek.oszk.hu>
- Manguel, Alberto: *Az olvasás története*. Park Kiadó, Budapest, 2001.
- Medgyesy Norbert: *Énekelt történelem I. Az államalapítás kora Álmos vezértől László király szentté avatásáig* (CD melléklettel). L'Harmattan, Budapest, 2016.
- Mitru, Alexandru: *Az Olümposz legendái*. Ion Creanga Kiadó, Bukarest, 1983. Fordította: Domokos Sámuel
- Nádasdy Ádám: *Miért változik a nyelv?* Előadás a Mindentudás Egyetemén
<http://www.mindentudas.hu/nadasdy/20031117nadasdy.html>
- Nagy József: *Az olvasás–megértés fejlesztése*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004.
- Nahalka István: *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és pedagógia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002.
- Nemes Nagy Ágnes: *Film a 18. századból (Kazinczyról)*. In: Nemes Nagy Ágnes: *Metszetek*. Magvető Kiadó, Budapest, 1982. 231–242.

- Orbán Gyöngyi: *Háttérelmezések. Esszék a korszerű irodalomtanítás köréből*. KOMP-PRESS Korunk Baráti Társaság Kiadó, Kolozsvár, 2000.
https://www.korunk.org/konyvek/letoltkonyvek/z_zOrbanGyongyi_Hatterelemezések.pdf
- Orbán Gyöngyi: *Ígéret kertje. A dialógus poétikája felé*. Pro Philosophia – Polis Kiadó, Kolozsvár, 1999. <https://mek.oszk.hu/07700/07709/07709.htm>
- Orbán Gyöngyi: *Megértő irodalomoktatás*. Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár, 1998. https://www.academia.edu/94153774/Orb%C3%A1n_Gy%C3%B6ngyi_Meg%C3%A9rt%C5%91_irodalomoktat%C3%A1s
- Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv*. Korona, Budapest, 2007.
- Prievara Tibor: *A 21. századi tanár. Digitális pedagógiai kézikönyv*. Neteducatio, Budapest, 2018.
- Redl Károly: *Az égi és a földi szépről*. Gondolat, Budapest, 1988.
- Samu Ágnes: *Kreatív írás*, Holnap Kiadó, Budapest, 2004.
- Steklács János: *Az olvasás–szövegértés pedagógiája*. Dinasztia Kiadó, Budapest, 2009.
- Steklács János: *A szövegértés tanítása és mérése*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2015.
- Szepesi Erika, Szerdahelyi István: *Verstan*. Gondolat, Budapest, 1981.
- Szerdahelyi István: *Műfajelmélet mindenkinek*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997.
- Szikszainé Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 1999.
- Szikszainé Nagy Irma: *Szövegértés – szövegelemzés – szövegalkotás*. Budapest, 2000.
- Szőke-Milinte Enikő: *A kommunikációs kompetencia fejlesztése. Az általános kommunikációs készségek fejlesztésének elmélete és gyakorlata*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba, 2007.
- Tary Blanka – Fejes József Balázs – Hódi Ágnes – Szenczi Beáta – Vígh Tibor: *Javaslatok a szövegértés tantárgyakba ágyazott fejlesztéséhez – az olvasási stratégiák tanítása I-II. Anyanyelv-pedagógia*, 2002.4.1, 2023.1.1. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=982>, <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=995>
- Temple, C. – Steele, J. L. – Meredith, K. S.: *Hogyan neveljük gondolkodó olvasókat?* VIII. Tankönyv. A Reading and Writing for Critical Thiking Projekt (A kritikai gondolkodás fejlesztése az olvasási és írás készségen keresztül) számára készült segédanyag. International Reading Association, Open Society Institute, 1998.
- Tinódi Sebestyén és a régi magyar verses epika*, szerk. Csörsz Rumen István. Kolozsvár, 2008.
- Tóth László: *Az írásbeli szövegalkotás pszichológiai alapjai – módszerek a fejlesztéshez* –. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2006.
- Tóth László: *Az olvasás pszichológiai alapjai*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2002.
- Tóth-Mózer Szilvia – Mисley Helga: *Digitális eszközök integrálása az oktatásba*. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest, 2019. https://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/Digit%C3%A1lis-eszk%C3%B6z%C3%B6k-integr%C3%A1l%C3%A1sa-az-oktat%C3%A1sba_INTERA.pdf
- Tóth Szergej – Földes Csaba – Fóris Ágota (szerk.): *Lexikológia és lexikográfiai látkép: problémák, paradigmák, perspektívák*. Generalia, Szeged, 2004. pp. 8–13; 24–43; 71–79; 145–150.
- Wacha Imre: *A korszerű retorika alapjai I-II*. Szemimpex Kiadó, Budapest, 1993.
<https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/>
<https://www.arcanum.com/hu/>
<https://digiteka.ro/index/adatbazis>
<https://www.hungaricana.hu/hu/adatbazisok/leveltari-iratgyujtemeny/>
<https://helyesiras.mta.hu/helyesiras/default/suggest>

GRUP DE LUCRU

Nume și prenume	Grad didactic/Titlu științific	Instituție de apartenență, localitate, județ
Deák Magdolna	gr. I.	Liceul Pedagogic „Bod Péter”, Târgu Secuiesc, județul Covasna
Demeter Emőke-Csilla	gr. I.	Liceul Teoretic „Ady Endre”, Oradea, județul Bihor
Gál Ilona-Gyöngyi	gr. I.	Liceul Reformat, Satu Mare, Județ Satu Mare, județul Satu Mare
Farmati Anna	dr., lector universitar	Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, Cluj- Napoca, județul Cluj
Kovács Éva	dr., gr. I.	Liceul Reformat „Wesselényi” Zalău, județul Sălaj
Siklódi Beáta	gr. I.	Liceul Teoretic „Bolyai Farkas”, Târgu Mureș, județul Mureș
Zsemlyei Borbála	dr., lector universitar	Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, Cluj- Napoca, județul Cluj

COORDONATORI/RESPONSABILI/CONSULTANȚI ȘTIINȚIFICI⁽¹⁵⁾

Nume și prenume	Funcție/Titlu științific	Instituție de apartenență
Fazakas Emese	conferențiar universitar doctor habilitat	Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, Cluj- Napoca, județul Cluj
Váradi Izabella	dr., gr. I.	Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare, București